

SYNTAX – jazykovedná disciplína, ktorá skúma, ako sa zo slov skladajú vety a z viet text

Vety delíme podľa obsahu – oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie, želacie, zvolacie

podľa členitosti – jednočlenné, dvojčlenné

podľa zloženia – jednoduchá, súvetie: podrad'ovacie a prirad'ovacie

Veta je gramaticky usporiadané spojenie slov, ktoré vyjadruje ucelenú myšlienku.

Vety podľa členitosti

JEDNOČLENNÁ VETA

Môže byť slovesná a neslovesná. Neslovesná jednoduchá jednočlenná veta môže byť menná a citoslovná.

SLOVESNÁ: ak je vo vete sloveso, daj ho do minulého času a ak môžeš doplniť zámeno „ono“, je to práve tento typ

Prší. Pršalo. (Ono) pršalo.

Hučí mi v hlave. Hučalo mi v hlave. (Ono) mi hučalo v hlave.

NESLOVESNÁ vo vete nie je sloveso, teda prísudok

- menná: názvy novín, časopisov, firiem, kníh, mená ľudí.. *Potraviny. Plus 7 dní. Lakomec.*

- citoslovná: *Hurá! Fúj! Žblnk!*

DVOJČLENNÁ VETA

môže byť úplná a neúplná

úplná: veta má vyjadrený podmet aj prísudok *Kamarát hrá tenis. Ja maturujem.*

neúplná: veta má vyjadrený len prísudok, teda sloveso. Podmet je nevyjadrený, môžeme ho však doplniť osobným zámenom: „ja, ty, on, ona, my, vy, oni“

Hrajú futbal. (Oni) hrajú futbal. Počúvam hudbu. (Ja) počúvam hudbu.

Vety podľa zloženia – jednoduchá a zložená – súvetie

JEDNODUCHÁ VETA môže byť: **holá**- obsahuje len hlavné vetné členy (Eva píše.)

a **rozvitá** – obsahuje aspoň 1 rozvíjací vetný člen (Eva píše mejl.)

SÚVETIA

spájajú minimálne dve vety, ktoré sú buď rovnocenné, alebo je ďalšia veta nadradená či podradená vete prvej. Zložené súvetia majú najmenej tri vety.

PRIRAĐOVACIE SÚVETIA – spojenie dvoch alebo viac rovnocenných viet. Vety sú spájané priraďovacími spojkami

- **zlučovacie** : deje prebiehajú súčasne alebo tesne za sebou *Otvoril dvere a pozdravil.*
- **vylučovacie** : obsah jednej vety vylučuje obsah 2.vety *Ostaneš doma či odídeš?*
- **stupňovacie**: obsah 1 vety stupňuje obsah 2.vety *Pršalo, ba sa i blýskalo.*
- **odporovacie**: obsah 1 vety odporuje obsahu 2.vety *Nehrali sme najlepšie, ale vyhrali sme.*

PODRAĐOVACIE SÚVETIE – jedna veta je nadradená druhej, jedna je teda hlavná a druhá je vedľajšia.

Vedľajšia veta môže byť:

- **podmetová** otázka „kto?,čo?“ (pýtame sa celou vetou!)
Kto inému jamu kope, sám do nej padne. „Kto do jamy padne?“
Čo je lacné, nie je vzácne. „Čo nie je vzácne?“
- **prísudková** **pred čiarkou** je obyčajne „**taký**“ =“...**taký**,...“ „**aký, aká aké, akí**“
*Ona bola **taká**, že každému pomohla.*
- **predmetová** pádovou otázkou + slovesom
Počul ho, že ide. „Koho?, čo počul?“
- **prívlastková** **pred čiarkou je podstatné meno** „aký, aká, aké, akí“
Na štadióne, kde sme hrali, bolo zima. „Na akom štadióne bolo zima?“
Dievča, ktoré sme videli, bolo pekné. „Aké dievča bolo pekné?“
- **príslovková: miesta** *Sedel tam, kde bolo miesto.* „Kde sedel?“
času *Príde, keď zavoláš.* „Kedy príde?“
spôsobu *Utekali, čo nim sily stačili.* „Ako utekali?“
príčiny *Nezmaturoval, lebo sa neučil.* „Prečo nezmaturoval?“

HLAVNÉ A VEDĽAJŠIE (ROZVÍJACIE) VETNÉ ČLENY

Vetným členom je **plnovýznamové slovo**, ktoré s iným plnovýznamovým slovom vytvára **vetný sklad**.

Vetné členy rozdeľujeme **podľa funkcie: základné (hlavné)** : podmet, prísudok a vetný základ

rozvíjacie (vedľajšie): prívlastok, predmet, príslovkové určenie, *doplnok*

podľa výstavby: jednoduché, viacnásobné
(pozri cvičebnica 4 str.51)

PRÍSUDOK je vetný člen, na ktorý sa pýtame **otázkou** „**Čo robí?**“ + **podstatné meno/zámeno** v N. a **vyjadruje ho: sloveso**

1. **slovesný** *Peter študuje.*

2. **neslovesný** **slovesno-menný** napr. **sloveso** + podstatné meno *Peter je študent.*

sloveso + zámeno *Kniha je moja.*

sloveso + prídavné meno *Katka je úspešná.*

menný napr. *Mladosť – radosť* (pomlčka vyjadruje je) *Staroba - choroba*

PODMET je vetný člen, na ktorý sa pýtame **otázkou Kto? Čo?** + **sloveso**, ktoré sme určili ako prísudok

Podmet môže byť **vyjadrený** – najčastejšie **podstatným menom** alebo **zámenom** v N.

nevyjadrený/zamlčaný

Podmet vo vete **môže vyjadrovať: podstatné meno, prídavné meno, číslovka, citoslovce** (*Ozvalo sa hurá.*), **sloveso** (*Fajčiť je zakázané.*), **zámeno**.

Prívlastok - rozvíjací vetný člen. Pýtame sa naň otázkou „**aký?, aká?, aké?, akí?, aké?**“

zhodný – zhoduje sa v gramatických kategóriách (rod, pád, číslo) s **podstatným menom**

dobrý človek, s dobrým človekom, dobrého človeka

naši študenti, o našich študentoch, tretí gól, tretiemu gólu atď.

nezhodný – najčastejšie **podstatné meno** v **genitíve**, veľmi často ho **môžeme premeniť**

na **prídavné meno** *číslo telefónu – telefónne číslo, prsteň zo zlata – zlatý prsteň*

Predmet - rozvíjací vetný člen, najčastejšie je vyjadrený podstatným menom alebo zámenom vo všetkých pádoch okrem nominatívu (N. je podmet).

Priamy predmet – akuzatív bez predložky

Videl dievča.

Videl ju.

Nepriamy predmet – akuzatív s predložkou

Kúpil to pre mamu.

Kúpil to pre ňu.

všetky ostatné pády

Bol s otcom.

Poviem ti.

Príslovkové určenie Cvičebnica SJ 4 str. 51

ŠTÝLOTVORNÉ ČINITELE pôsobia na výslednú podobu textu

Subjektívny – autor/adresát Kto píše alebo hovorí? Výsledný text ovplyvňuje vek, pohlavie, zdravotný stav, kondícia, vzdelanie, zamestnanie

Objektívne: téma (Čo? O čom?)– obsah prehovoru, rozprávka, recept na jedlo

funkcia (Načo? Aký je zámer?) – vysvetliť, informovať, zapôsobiť na city, predvolať na úrad

situácia (Kde? Ako? S kým?) – budeme hovoriť v súkromí, na verejnosti, písomne, ústne?

adresát (Kto číta? Kto počuje?) platí to čo pre autora

Komunikačný reťazec (využit' pri úlohe – komunikácia)

Zdroj informácie
informácie

komunikát

využitie

(text, jazykový prejav informácia)

komunikant 1
komunikant 2

kódovanie

kód(jazyk)

dekódovanie

(autor)
(adresát)

Komunikačný šum

(hluk, nízka intenzita hlasu)